

KMP.570.19.2019.AN

Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji

IV Komisariatu Policji w Łodzi

(wyciąg)

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192), dalej OPCAT, oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 8 sierpnia 2019 r. Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur (dalej: KMPT, Mechanizm) wizytował IV Komisariat Policji w Łodzi, przy ul. Kopernika 29/31 (dalej: komisariat, jednostka, placówka).

W skład zespołu wizytującego wchodził: Przemysław Kazimirski (Dyrektor KMPT, prawnik), Michał Żłobecki (prawnik) oraz Aleksandra Nowicka (kryminolog, specjalista ds. bezpieczeństwa).

Celem wizytacji KMPT, zgodnie z art. 19 OPCAT, było sprawdzenie sposobu traktowania osób pozbawionych wolności, by wzmocnić, jeśli to niezbędne, ich ochronę przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem, a następnie przedstawić rekomendacje właściwym władzom w celu poprawy traktowania oraz warunków zapewnionych osobom pozbawionym wolności i zapobiegania torturom oraz innemu okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, w zgodzie z odpowiednimi standardami organizacji międzynarodowych.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowy z funkcjonariuszami Policji pracującymi w komisariacie;
- przeprowadzono ogląd pomieszczeń komisariatu (pokoje służbowe policjantów, pokoje przesłuchań, sanitariatów, poczekalni dla interesantów, dyżurki oficera dyżurnego, etc.);
- dokonano inspekcji wybranych radiowozów oznakowanych oraz nieoznakowanych;
- dokonano analizy rejestrów i wybranej dokumentacji prowadzonej w komisariacie;

- wykonano dokumentację fotograficzną wybranych pomieszczeń

Przedstawiciele KMPT poinformowali Zastępcę Komendanta IV Komisariatu Policji w Łodzi podinsp. Grzegorza Januskiewicza o wstępnych ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano wybraną dokumentację związaną z funkcjonowaniem komisariatu.

W przedmiocie zainteresowania przedstawicieli KMPT każdorazowo pozostają następujące zagadnienia: traktowanie osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy, warunki materialne zatrzymania, funkcjonowanie w praktyce podstawowych zabezpieczeń chroniących osoby pozbawione wolności przed złym traktowaniem, kwalifikacje personelu.

W niniejszym raporcie uwzględniono mocne strony wizytowanej placówki (pkt 4) oraz problemy systemowe wymagające zmiany obowiązującego prawa (pkt 5). Raport opisuje również obszary, które wymagają wzmocnienia z punktu widzenia zapobiegania torturom i innym formom złego traktowania osób pozbawionych wolności (pkt 6).

2. Zakaz represji

Stosownie do art. 21 ust. 1 OPCAT żadna osoba (np. zatrzymany, funkcjonariusz Policji, pracownik cywilny, inna osoba przebywająca w placówce w dniu wizyty) lub organizacja, która przekazała KMPT informację nie może ponieść jakiegokolwiek sankcji lub uszczerbku z tego tytułu, niezależnie czy udzieliła informacji prawdziwej, czy fałszywej. Wskazany przepis OPCAT stanowi bowiem, że *żadna władza lub funkcjonariusz nie nakáže, nie zastosuje, nie pozwoli ani nie dopuści do stosowania jakiegokolwiek sankcji przeciwko jakiegokolwiek osobie lub organizacji, za przekazanie krajowemu mechanizmowi prewencji jakiegokolwiek informacji, prawdziwej bądź fałszywej, i żadna taka osoba lub organizacja nie poniesie żadnego uszczerbku w jakikolwiek inny sposób.*

3. Charakterystyka placówki

Wizytowany komisariat podlega Komendzie Miejskiej Policji w Łodzi, mieszczącej się przy ul. Sienkiewicza 28/30.

W komisariacie funkcjonują dwa wydziały: Wydział Prewencji i Wydział Kryminalny. W ramach pierwszego wyodrębniono: Ogniwo Patrolowe, Ogniwo ds. Nietletnich i Patologii, dwa Rewiry Dzielnicowych, Zespół Wykroczeń i Organizacji Służby oraz Zespół Dyżurnych. W ramach drugiego działają: Referat Operacyjno-Rozpoznawczy, Zespół Dochodzeniowo-

Śledczy, Zespół Techniki Kryminalistycznej oraz Zespół do Walki z Przeszecznością Gospodarczą.

W jednostce panują bardzo dobre warunki sanitarno-bytowe. Budynek, w którym mieści się komisariat został niedawno wyremontowany. Przy wejściu do jednostki znajdują się barierki oraz pochylnia. W komisariacie nie ma jednak windy, która umożliwiłaby interesantom z niepełnosprawnościami dostanie się do pokoi funkcjonariuszy umieszczonych na wyższych kondygnacjach. Delegacja KMPT została zapewniona, że w takich sytuacjach interesanci z niepełnosprawnościami obsługiwani są na parterze budynku.

W momencie wizytacji przedstawicieli KMPT, w komisariacie nie przebywała żadna osoba zatrzymana. Należy zaznaczyć, iż funkcjonariusze przeprowadzają wstępne czynności z zatrzymanymi w dwóch monitorowanych pokojach, znajdujących się na parterze z zakratowanymi oknami. W jednym z nich znajdują się dwa taborety oraz stół, przymocowane do podłoża. W drugim: biurko, dwa krzesła oraz regał (nie przytwierdzone do podłoża). Delegacja KMPT wyraża swoje wątpliwości co do charakteru opisanych pomieszczeń, które nie spełniają wymogów dla pokoi przejściowych lub tymczasowych pomieszczeń przejściowych, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z 4 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb (Dz. U. z 2012 r., poz. 638). Ze względu na powyższe, Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur, zwraca się z prośbą o wyjaśnienie statusu i przeznaczenia wskazanych pomieszczeń.

4. Mocne strony

Delegacja KMPT pozytywnie oceniła prowadzoną w komisariacie dokumentację związaną z przebiegiem służby. Rejestry znajdujące się w jednostce są kompletne oraz aktualizowane na bieżąco.

Na szczególną uwagę zasługuje skrupulatne prowadzenie rejestru wejść i wyjść z komisariatu. Warto podkreślić, że dobrze prowadzony rejestr pobytu osób w jednostce stanowi ważne zabezpieczenie przed złym traktowaniem osób pozostających pod nadzorem Policji. Chroni też samych funkcjonariuszy przed fałszywymi pomówieniami ze strony zatrzymanych, a ich przełożonym ułatwia wykonywanie właściwego nadzoru i kontroli.

Przedstawiciele KMPT zwrócili uwagę na bardzo dobrze udokumentowaną procedurę nadzoru służb prewencji (Książka Nadzoru Służb Prewencji). Procedury nadzoru

funkcjonariuszy prowadzone są przez ich przełożonych zarówno podczas pracy w komisariacie jak i poza nim. Kontrole o charakterze obserwacyjnym, uwzględniają: wygląd zewnętrzny funkcjonariuszy, ich wyposażenie oraz zaangażowanie w pełnioną służbę.

Docenić należy również fakt obligatoryjnego odnotowywania przez funkcjonariuszy, w protokole zatrzymania, informacji, nie tylko na temat występujących u osoby zatrzymanej, np. siniaków i otarć, (w widocznych partiach ciała), ale również o ich braku. Umieszczane są tam także informacje dotyczące realizacji powiadomienia osób trzecich (wskazanych przez osobę zatrzymaną) o dokonaniu zatrzymania, przez funkcjonariuszy Policji. Zdaniem KMPT jest to pozytywna praktyka, odmienna od zaobserwowanej w większości komisariatów Policji wizytowanych przez przedstawicieli Mechanizmu.

Jak ustaliła delegacja KMPT, funkcjonariusze z placówki włączeni są w dwa programy: „System wczesnej interwencji” oraz „Ścieżka kariery policjanta”. Celem pierwszego z nich jest przeszkolenie przełożonych z zakresu reagowania na zdarzenia niepożądane związane z przebiegiem służby swoich podwładnych. Szkolenia obejmują m. in. umiejętność diagnozowania pojawiających się problemów lub ich symptomów oraz wychodzenia z sytuacji kryzysowej.

Drugi program, stanowi transparentny proces awansu zawodowego. Dedykowany jest dla funkcjonariuszy, którzy odbyli minimum trzy lata służby w Wydziale Prewencji. Wskazany staż pracy, uprawnia ich do wzięcia udziału w wewnętrznych konkursach w ramach komisariatu, na wakujące posady (np. dzielnicowych). Jeżeli w wewnętrznej procedurze konkursowej stanowisko nie zostanie obsadzone, rozpisywany zostaje konkurs zewnętrzny – odpowiednio z uwzględnieniem komendy miejskiej, a następnie wojewódzkiej.

5. Problemy systemowe

5.1. Prawo dostępu do obrońcy

Zgodnie z art. 245 § 1 Kodeksu postępowania karnego zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednio z nimi rozmowę; w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, zatrzymujący może zastrzec, że będzie przy niej obecny. Z tego prawa mogą jednakże korzystać osoby, które samodzielnie lub za pośrednictwem bliskich mają możliwość zaangażowania obrońcy z wyboru.

Ponadto zgodnie z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. podejrzani, którzy nie posiadają wystarczających środków na pokrycie

kosztów pomocy adwokata, mają prawo do korzystania z pomocy prawnej z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości. Pomoc prawna z urzędu powinna być przyznana bez zbędnej zwłoki i najpóźniej przed przesłuchaniem danej osoby przez Policję, inny organ ścigania lub przez organ sądowy, lub przed przeprowadzeniem konkretnych czynności dochodzeniowo-śledczych lub dowodowych¹.

Zgodnie z Dyrektywami Parlamentu Europejskiego i Rady UE podejrzani lub oskarżeni w postępowaniu karnym mają prawo dostępu do adwokata w takim terminie i w taki sposób, aby osoby te mogły rzeczywiście i skutecznie wykonywać przysługujące im prawo do obrony. Dostęp do adwokata powinien nastąpić bez zbędnej zwłoki: przed przesłuchaniem przez Policję lub inny organ ścigania lub organ sądowy, w momencie prowadzenia przez organy ścigania lub inne właściwe organy czynności dochodzeniowych lub innych czynności dowodowych, niezwłocznie po pozbawieniu wolności, zanim podejrzani lub oskarżeni zostali wezwani do stawiennictwa przed sądem właściwym w sprawach karnych w odpowiednim czasie, zanim ww. osoby stawią się przed tym sądem².

Dzieci będące podejrzanyymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym, z uwagi na fakt, iż wymagają szczególnego traktowania i nie zawsze są w stanie w pełni rozumieć i śledzić postępowanie karne, powinny korzystać z pomocy adwokata z urzędu, jeśli dziecko lub podmiot odpowiedzialności rodzicielskiej nie zapewnił takiej pomocy we własnym zakresie³.

Powyższy problem, związany z realizowaniem prawa zatrzymanych do obrońcy, był już sygnalizowany Ministrowi Sprawiedliwości przez Rzecznika Praw Obywatelskich⁴.

W praktyce nie każda osoba zatrzymana, chociażby ze względu na warunki finansowe, posiada dostęp do obrońcy z wyboru od początku zatrzymania. Taka sytuacja stwarza ryzyko złego traktowania, gdyż jak pokazuje doświadczenie KMPT ryzyko tortur jest największe bezpośrednio po zatrzymaniu. Co więcej, procedura wyboru obrońcy z urzędu nie

¹ Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania (Dz.U.UE.L.2016.297.1).

² Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz.U.UE.L.2013.294.1).

³ Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/800 z dnia z dnia 11 maja 2016 r. w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanyymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym (Dz.U.UE.L.2016.132.1).

⁴ Zob. Wystąpienia Generalne RPO do Ministra Sprawiedliwości z dnia 18.04.2017 r. i 27.09.2018 r., KMP.570.3.2017.RK.

zapewnia w praktyce dostępu do obrońcy bezpośrednio po zatrzymaniu, bowiem jest czasochłonna. Do czasu wyznaczenia obrońcy z urzędu i jego pierwszego kontaktu z klientem, funkcjonariusze realizują z zatrzymanym czynności służbowe (np. przesłuchania, rozpytania). Taka sytuacja stwarza wysokie ryzyko tortur.

Jak podkreśla Podkomitet ONZ ds. Zapobiegania Torturom oraz Innemu Okrutnemu, Nieludzkiemu, Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (SPT) dostęp zatrzymanego do prawnika jest pojęciem szerszym niż udzielanie pomocy prawnej, wyłącznie do celów obrony w postępowaniu karnym. Obecność obrońcy może nie tylko zniechęcać Policję do uciekania się do złego traktowania osób pozbawionych wolności, ale także stanowić ochronę dla samych funkcjonariuszy Policji, w przypadku formułowania bezpodstawnych zarzutów o niewłaściwym traktowaniu⁵. Ponadto prawnik jest kluczową osobą, która może zapewnić pomoc osobie pozbawionej wolności w wykonywaniu jej praw, w tym w dostępie do mechanizmów skargowych⁶.

SPT wskazuje również, że na system ochrony przed torturami należy patrzeć systemowo. Dostęp do prawnika, w połączeniu z nadzorem miejsc pozbawienia wolności wykonywanym przez niezależne organy, sąd i prokuraturę oraz możliwość wnoszenia skarg do niezależnego organu zajmującego się badaniem zarzutów złego traktowania, są kluczowymi zabezpieczeniami przed torturami⁷.

Na kwestię realizacji prawa dostępu do prawnika zwrócił także uwagę Komitet Przeciwko Torturom (CAT), wskazując w obserwacjach końcowych z siódmego okresowego sprawozdania Polski z realizacji *Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania*, że konieczne jest zapewnienie pomocy prawnej, finansowanej przez państwo, wszystkim zatrzymanym, przed pierwszym przesłuchaniem. CAT odniósł się również do potrzeby zapewnienia zatrzymanym i ich prawnikom odpowiednich warunków do odbywania spotkań, ze szczególnym uwzględnieniem zasady poufności. Komitet zwrócił uwagę na ciągłą potrzebę uświadamiania funkcjonariuszy Policji na temat ciężącej na nich odpowiedzialności zapewnienia, pomocy

⁵ Zob. Raport SPT z wizyty na Malediwach, 26 luty 2009 r., CAT/OP/MDV/1, § 62; Raport SPT z wizyty w Meksyku, 31 maj 2010 r., CAT/OP/MEX/1, § 126; Raport SPT z wizyty w Szwecji, 10 wrzesień 2008 r., CAT/OP/SWE/1, § 61; Raport SPT z wizyty w Beninie, 15 marzec 2011 r., CAT/OP/BEN/1, § 53 i 85.

⁶ Zob. Raport SPT z wizyty na Malediwach, 26 luty 2009 r., CAT/OP/MDV/1, § 62; Raport SPT z wizyty w Brazylii, 5 lipiec 2012 r., CAT/OP/BRA/1, § 67; Raport SPT z wizyty na Ukrainie, 16 marzec 2016 r., CAT/OP/UKR/1, § 39; Raport SPT z wizyty w Szwecji, 10 wrzesień 2008 r., CAT/OP/SWE/1, § 61; Raport SPT z wizyty w Beninie, 15 marzec 2011 r., CAT/OP/BEN/1, § 85.

⁷ Zob. Raport SPT z wizyty na Malediwach, 26 luty 2009 r., CAT/OP/MDV/1, § 63.

prawnej zatrzymanym, poprzez sporządzenie i udostępnienie listy adwokatów i radców prawnych działających z urzędu, na każdym komisariacie⁸.

W wizytowanej placówce nie sporządzono wspomnianej listy adwokatów i radców prawnych działających z urzędu. Osoby przesłuchiwane mogą korzystać z obrońcy z wyboru, jeśli takiego posiadają. Jak udało się ustalić delegacji KMPT, w sytuacji kiedy osoba zatrzymana nie posiada obrońcy z wyboru, funkcjonariusze posługują się wyszukiwarką internetową w celu znalezienia adwokata lub radcy prawnego działającego z urzędu. Funkcjonariusze odpowiadają także za kontakt telefoniczny z wybranym adwokatem lub radcą. Przedstawiciele Mechanizmu uzyskali informacje, że mało prawdopodobnym jest, aby zatrzymani posiadali możliwość na samodzielne połączenia telefoniczne z osobą wskazaną jako adwokat lub radca prawny. Istnieje bowiem duże prawdopodobieństwo, że rozmowa taka została wykorzystana do kontaktu np. ze współsprawcą czynu zabronionego.

W celu zwiększenia skuteczności gwarancji dostępu do obrońcy KMPT zaleca sporządzenie listy adwokatów i radców prawnych wpisanych na listę Okręgowej Rady Adwokackiej w Łodzi i Okręgowej Izby Radców Prawnych w Łodzi, informowanie o jej istnieniu osoby zatrzymanej i udostępnianie jej tej osobie w przypadku zgłoszenia takiej chęci.

Powyższy standard jest zgodny z rekomendacjami CPT, który zalecał sporządzenie, we współpracy z samorządem prawniczym, list prawników z urzędu, dostępnych dla osób zatrzymanych, które powinny być dostępne w każdym komisariacie Policji⁹. Ponadto zgodnie z zasadami i wytycznymi ONZ w zakresie dostępu do pomocy prawnej w sprawach karnych, w celu zapewnienia szybkiego dostępu do pomocy prawnej na posterunkach policji, zaleca się utworzenie, w porozumieniu z samorządem prawniczym, listy prawników¹⁰.

5.2. Badania lekarskie

Badanie lekarskie zatrzymanych i właściwe dokumentowanie urazów stwierdzonych podczas badania uważane jest za podstawową i minimalną gwarancję chroniącą te osoby przed torturami i przemocą, silnie podkreślaną przez międzynarodowe instytucje monitorujące traktowanie osób pozbawionych wolności¹¹.

⁸ Zob. pkt 16 a) - c) *Concluding observations on the seventh periodic report of Poland* (CAT/C/POL/CO/7).

⁹ Zob. Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2018) 21, § 17; Raport CPT z wizyty na Słowenii, CPT/Inf (2017) 27, § 15.

¹⁰ Zob. Annex United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems, A. Introduction, pkt. 2; Principle 3. Legal aid for persons suspected of or charged with a criminal offence, pkt. 21. Zasady i wytyczne przyjęte przez Zgromadzenie Ogólne ONZ dnia 20 grudnia 2012 r.

¹¹ European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT). Zobacz przykładowo: Drugie Sprawozdanie Ogólne, CPT/Inf (92) 3, § 36-38; Raport CPT z wizyty w Polsce,

Z uzyskanych informacji wynika, iż badaniu lekarskiemu poddawane są osoby zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję (Dz. U. z 2012 r., poz. 1102), np. gdy osoba zatrzymana żąda przeprowadzenia badania lub posiada widoczne obrażenia ciała. W takich sytuacjach do osoby zatrzymanej przyjeżdża karetka pogotowia. Od decyzji lekarza lub ratownika medycznego zależy, czy z osobą zatrzymaną będą kontynuowane czynności na miejscu, czy też niezbędny będzie transport do placówki leczniczej.

Przedstawiciele KMPT stoją na stanowisku, iż badaniom lekarskim powinny być poddawane wszystkie osoby zatrzymane przez Policję. Rzecznik Praw Obywatelskich wielokrotnie zwracał uwagę na konieczność wprowadzenia obowiązku przeprowadzania badań lekarskich każdej osoby zatrzymanej przez funkcjonariuszy Policji, m.in. w wystąpieniu generalnym z dnia 15 lutego 2012 r. skierowanym do Komendanta Głównego Policji oraz w Raportach rocznych Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur za lata 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017.

Należy zaznaczyć, że takie badanie chroni też samych funkcjonariuszy przed fałszywymi zarzutami, że obrażenia powstały podczas pobytu zatrzymanych pod nadzorem Policji. Z kolei świadomość ujawnienia ewentualnych śladów przemocy i ich udokumentowania może zadziałać odstrasząco na osoby rozważające potencjalnie możliwość użycia przemocy wobec osoby pozbawionej wolności.

Jak udało się ustalić, policjanci są co do zasady obecni podczas badania lekarskiego zarówno w komisariacie jak i w placówce leczniczej. Za każdym razem uwzględniają wolę lekarza i jeżeli zostaną o to poproszeni opuszczają gabinet lekarski.

Wszystkie badania lekarskie winny być przeprowadzane poza zasięgiem słuchu oraz, jeżeli lekarz nie zarządzi inaczej, poza zasięgiem wzroku funkcjonariuszy Policji. CPT zaleca także, by informacje dot. zdrowia zatrzymanych były przechowywane w sposób zapewniający ich poufność. Personel lekarski może udzielać funkcjonariuszom jedynie niezbędnych informacji o stanie zdrowia zatrzymanych, informacja taka powinna jednak ograniczać się do minimum pozwalającego na zapobieżenie poważnemu ryzyku [grożącemu] osobie zatrzymanej lub innym osobom, chyba że osoba zatrzymana wyraża zgodę na udzielanie dodatkowych informacji [o swoim stanie zdrowia]¹².

25 czerwiec 2014 r., CPT/Inf (2014) 21, § 26, 30; Raport z wizyty w Polsce, 25 lipiec 2018 r., CPT/Inf (2018) 39, § 27.

¹²Zob. Raport CPT z wizyt w Polsce, CPT/Inf (2018) 18-19, § 27.

Ponadto zgodnie z Zasadą 24 Zbioru zasad mających na celu ochronę wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie aresztowania bądź uwięzienia (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r.) *osobie aresztowanej lub uwięzionej, tak szybko po przyjęciu do miejsca aresztowania lub uwięzienia, jak będzie to możliwe, zostanie zaproponowane odpowiednie badanie lekarskie, a później, kiedy będzie to potrzebne, zapewniona opieka medyczna i leczenie. Opieka medyczna i leczenie zostaną zapewnione bezpłatnie*

Analogiczne stanowisko w przedmiotowej kwestii prezentuje CAT. Zdaniem Komitetu, osobie zatrzymanej należy zapewnić badanie lekarskie, które zostanie wykonane przez niezależnego lekarza, w przeciągu 24 godzin od momentu przybycia do miejsca detencji oraz na każdorazowe życzenie zatrzymanego. Badanie odbywa się z zachowaniem zasady poufności, poza zasięgiem wzroku i słuchu przedstawicieli organów ścigania. Ich obecność podczas badania, możliwa jest tylko na wyłączną prośbę lekarza¹³.

Warto nadmienić, iż przepisy prawa krajowego także przewidują domniemanie braku obecności funkcjonariuszy podczas badania lekarskiego. Zgodnie bowiem z § 4. pkt 2 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję (Dz. U. z 2012 r., poz. 1102), *decyzję o obecności policjanta w trakcie badania lekarskiego osoby zatrzymanej podejmuje lekarz wykonujący to badanie.*

Z uwagi na powyższe, przedstawiciele KMPT zalecają poddawanie badaniom lekarskim wszystkich zatrzymanych, a także uzależnienie obecności funkcjonariuszy Policji podczas badania lekarskiego od zgody wydanej przez prowadzącego je lekarza.

6. Obszary wymagające poprawy

6.1. Traktowanie

Delegacja KMPT nie uzyskała informacji wskazujących na stosowanie przez funkcjonariuszy tortur lub złego traktowania osób zatrzymanych.

Warto w tym miejscu odnotować, że w okresie 01.01.2018 r. – 08.08.2019 r. wobec funkcjonariuszy z IV Komisariatu Policji w Łodzi: nie było prowadzone żadne postępowanie karne, nie wpłynęło żadne zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa, nie wpłynęły także skargi dotyczące złego traktowania oraz żaden z funkcjonariuszy nie był zawieszony w czynnościach służbowych.

¹³ Zob. pkt 16 e) *Concluding observations on the seventh periodic report of Poland* (CAT/C/POL/CO/7).

Niepokój KMPT budzi jednak praktyka nadmiernego stosowania kajdanek przez policjantów, co powodować może naruszenie zasad niezbędności i proporcjonalności użycia środków przymusu bezpośredniego wobec osób zatrzymanych¹⁴. Zatrzymani w czasie transportu skuci są przez cały czas kajdankami. Taka praktyka stwarza ryzyko złego traktowania.

Zgodnie z przepisem art. 15 ust. 4 Ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (tekst jednolity: Dz. U. z 2018 r. poz. 1834, z 2019 r. poz. 15.) *kajdanki zakłada się na ręce trzymane z tyłu*. Natomiast zgodnie z treścią ust. 6 w/w artykułu, *w przypadku prewencyjnego użycia kajdanek lub gdy w ocenie uprawnionego prawdopodobieństwo podjęcia próby ucieczki, stawiania czynnego oporu lub wystąpienia zachowania mogącego zagrażać życiu, zdrowiu lub mieniu jest nieznaczne, kajdanki można założyć na ręce trzymane z przodu*.

Z informacji pozyskanych przez delegację KMPT wynika, iż osoby zatrzymane doprowadzone na komisariat zazwyczaj w kajdankach pozostają także w trakcie przesłuchania.

W ocenie KMPT kajdanki nie powinny być profilaktycznie stosowane wobec wszystkich osób zatrzymanych, a tylko wtedy, gdy wyraźnie uzasadnia to ocena ryzyka w indywidualnym przypadku. Kajdanki nie powinny być zbyt ciasno zapięte (może to wywoływać urazy mechaniczne) i należy je stosować tylko tak długo, jak jest to absolutnie niezbędne.

Powyższy standard jest zgodny z rekomendacjami CPT i SPT¹⁵. Co więcej, CPT wskazuje, że kajdanki nie powinny być stosowane podczas przesłuchań lub rozpytań podejrzanych¹⁶.

Nie powinny być też stosowane jako zasada w czasie transportu¹⁷. Ich użycie powinno być uzasadnione oceną ryzyka w konkretnym przypadku, kiedy ich zastosowanie wydaje się absolutnie konieczne. Powinny być wówczas stosowane w sposób, który eliminuje ryzyko

¹⁴ Zob. art. 6 ust. 1 w zw. z art. 12 ust. 1 pkt 2 lit. a) Ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

¹⁵ Zob. Raport CPT z wizyty we Francji, CPT/Inf (2017) 7, § 13; Raport CPT z wizyty na Cyprze, CPT/Inf (2018) 16, § 15; Raport CPT z wizyty w Holandii, CPT/Inf (2017) 1, § 13; Raport CPT z wizyty w Belgii, CPT/Inf (2018) 8, § 18; Raport CPT z wizyty w Hiszpanii, CPT/Inf (2017) 34, § 8; Raport CPT z wizyty w Wielkiej Brytanii, CPT/Inf (2017) 9, § 14; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 53; Raport CPT z wizyty na Gibraltarze, CPT/Inf (2015) 40, § 11; Raport CPT z wizyty w Rosji, CPT/Inf (2013) 41, § 28; Raport SPT z wizyty w Chile, CAT/OP/CHL/1, § 45-46; Raport SPT z wizyty w Nowej Zelandii, CAT/OP/NZL/1, § 110-112.

¹⁶ Zob. Raport CPT z wizyty w Kosowie, CPT/Inf (2009) 3, § 38.

¹⁷ Zob. Raport SPT z wizyty w Nowej Zelandii, CAT/OP/NZL/1, § 110-111; Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 3. Security measures.

zranienia osoby konwojowanej¹⁸. Należy bezwzględnie unikać zakładania ich na ręce trzymane z tyłu z uwagi na możliwość niewygody dla zatrzymanego i ryzyko obrażeń w razie wypadku. CPT podkreśla, że konwojowani powinni być przewożeni w bezpiecznych furgonetkach, eliminując w ten sposób konieczność zakładania kajdanek podczas podróży¹⁹.

6.2. Kontakt z obrońcą

Z informacji uzyskanych przez przedstawicieli KMPT wynika, że funkcjonariusze nie uczestniczą bezpośrednio w spotkaniach osoby zatrzymanej z obrońcą. Spotkania takie odbywają się jednak zazwyczaj w zasięgu kontaktu wzrokowego policjanta.

Kontakt prawnika z klientem powinien mieć charakter absolutnie poufny i odbywać się poza zasięgiem wzroku i słuchu funkcjonariusza. Inna praktyka stwarza ryzyko, że osoba pozostająca w dyspozycji Policji, w obawie o możliwość odwetu za przekazane informacje, nie poinformuje prawnika o faktycznym sposobie traktowania oraz nie pokaże posiadanych obrażeń.

Nadzorowanie przez funkcjonariuszy spotkań zatrzymanego z obrońcą spotkało się z krytyką CPT. W raportach z wizyt okresowych w Polsce CPT wskazał, że taka praktyka jest całkowicie nie do zaakceptowania i zalecił, by w każdym przypadku osoby zatrzymane przez Policję, mogły skorzystać ze swojego prawa do skonsultowania się z prawnikiem na osobności²⁰.

CPT podkreśla, że *prawo dostępu do prawnika musi obejmować prawo do spotkania się z nim na osobności. Rozumiana jako gwarancja przeciwko niewłaściwemu traktowaniu (niezależnie od środków służących zapewnieniu sprawiedliwego procesu sądowego), fizyczna obecność prawnika jest niezbędna dla realizacji tego prawa przez zatrzymanego. Jest to jedyny sposób umożliwiający dokonanie rzetelnej oceny stanu fizycznego i kondycji psychicznej takiej osoby. W przypadku, gdy spotkanie z prawnikiem nie ma miejsca na osobności, osoba zatrzymana może nie czuć się na tyle swobodnie, by móc bez skrupowania wskazać sposób, w jaki jest traktowana²¹*. CPT wskazuje też, że obecność funkcjonariusza Policji

¹⁸ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 3. Security measures; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 53.

¹⁹ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 3. Security measures; Raport CPT z wizyty w Irlandii, CPT/Inf (2007) 40, § 101; Raport CPT z wizyty w Wielkiej Brytanii, CPT/Inf (2006) 28, § 23; Raport CPT z wizyty na Węgrzech, CPT/Inf (2006) 20, § 126; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 53.

²⁰ Zob. Raporty CPT z wizyt w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 26; CPT/Inf (2014) 21, § 26; CPT/Inf (2011) 20, § 27.

²¹ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 26.

podczas rozmowy z obrońcą jest sprzeczna z zasadą poufności kontaktów między prawnikami, a osobami, którym pomagają²².

Na konieczność zapewnienia przez władze absolutnej poufności komunikacji między prawnikiem, a klientem wskazuje również SPT²³.

KMPT zaleca zapewnienie poufności komunikacji między obrońcami lub pełnomocnikami, a ich klientami.

7. Podstawowe zabezpieczenia chroniące przed torturami

7.1. Prawo do informacji i mechanizm skargowy

Prawo do informacji stanowi podstawową gwarancję prewencji tortur. Otrzymanie przez osobę pozbawioną wolności zrozumiałych i aktualnych informacji o istotnych kwestiach, np. przysługujących prawach, obowiązujących procedurach, sposobie składania skarg, zwiększa poczucie bezpieczeństwa, pozwala odgrywać aktywną rolę w zabezpieczaniu własnych praw, ułatwia dostęp do mechanizmów skargowych, przez co pełni rolę prewencyjną w zapobieganiu przemocy.

Szczególnie istotna jest tutaj sytuacja cudzoziemców, którzy najczęściej nie znają języka polskiego oraz prawa i procedur obowiązujących w Polsce. Jak ustalili przedstawiciele KMPT, funkcjonariusze wykonujący czynności z zatrzymanymi cudzoziemcami, posługują się przetłumaczonymi formułami przysługujących praw oraz pouczeń, które dostępne są w policyjnych systemach informatycznych. Delegacja KMPT została jednocześnie zapewniona, że czynności procesowe z cudzoziemcami, zawsze odbywają się w obecności biegłych tłumaczy. Policjanci wskazali także na duże problemy związane z dostępnością biegłych. Implikuje to między innymi zbędne przedłużanie czynności przeprowadzanych z osobą zatrzymaną. Należy także wspomnieć, że policjanci o fakcie zatrzymania cudzoziemca każdorazowo zawiadamiają odpowiednie przedstawicielstwo dyplomatyczne. Odpowiednia adnotacja trafia także do protokołu zatrzymania. KMPT pozytywnie ocenia obie procedury.

W placówce praktykowane jest także umieszczanie w protokole zatrzymania informacji na temat zrealizowanego powiadomienia osób trzecich o fakcie zatrzymania przez funkcjonariuszy Policji. Uprawnienie to realizowane jest przez policjanta za pośrednictwem telefonu, a nie bezpośrednio przez osobę zatrzymaną.

²² Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2011) 20, § 27.

²³ Zob. Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 47-52.

Prawo osób pozbawionych wolności do informowania wybranej przez siebie osoby o zatrzymaniu i miejscu pobytu, stanowi podstawową gwarancję prewencji tortur. Zgodnie z zasadą 16.1. Zbioru zasad ONZ *niezwłocznie po zatrzymaniu oraz po każdym przeniesieniu z jednego miejsca aresztowania lub uwięzienia do innego, osoba aresztowana lub uwięziona będzie uprawniona powiadomić, bądź też domagać się od właściwego organu powiadomienia członków jej rodziny lub innych właściwych osób według swojego wyboru, o jej zatrzymaniu, aresztowaniu lub uwięzieniu, bądź o przeniesieniu i o miejscu, w którym jest przetrzymywana.*

W związku z tym, w ocenie KMPT zatrzymany co do zasady powinien mieć możliwość samodzielnego powiadomienia wybranej osoby o fakcie zatrzymania. Tylko w sytuacjach szczególnych, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji, obowiązek informacyjny powinien być realizowany przez policjanta. Należy bowiem pamiętać, że nie każdy powód zatrzymania uzasadnia ograniczenia w zakresie kontaktu z osobami bliskimi. Brak kontaktu z osobą bliską, szczególnie dla nieletnich lub osób zatrzymanych po raz pierwszy, może stanowić dodatkową, nieuzasadnioną dolegliwość. Ponadto możliwość osobistego kontaktu zatrzymanego z osobą bliską umożliwia jej przekazanie ewentualnych informacji o złym traktowaniu, co może skutkować odpowiednią interwencją.

KMPT zaleca umożliwienie zatrzymanym samodzielnego informowania osoby bliskiej o swoim zatrzymaniu, o ile nie wstąpią inne okoliczności godzące w dobro prowadzonego postępowania.

W trakcie oglądu placówki zwrócono uwagę, że w ogólnodostępnym miejscu nie były wywieszane adresy instytucji, do których osoby zatrzymane mogłyby zwrócić się w przypadku naruszenia ich praw (np. Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Rzecznika Praw Obywatelskich z numerem bezpłatnej infolinii 0800 676 676, Stowarzyszenia Amnesty International), właściwej miejscowo Prokuratury oraz Biura Spraw Wewnętrznych Policji. KMPT rekomenduje, aby przy wejściu do jednostki wyeksponować powyższe dane.

W komisariacie w widocznym miejscu umieszczona została informacja o terminie oraz godzinach przyjęć interesantów, przez Komendanta IV Komisariatu Policji, w trakcie, których można złożyć wniosek lub skargę. Warto także zaznaczyć, że stosowne informacje związane z procedurą skargową umieszczone są w Biuletynie Informacji Publicznej Komendy Miejskiej Policji w Łodzi. Oprócz krótkiego komunikatu czym jest skarga i wniosek oraz czego mogą dotyczyć, zamieszczono także instrukcję dotyczącą możliwości składania skarg i wniosków przez osoby głuchonieme. W Biuletynie widnieje również adnotacja, iż podmiotem odpowiednim w zakresie odbierania skarg jest Rzecznik Praw Obywatelskich. Wskazano zarówno dane teleadresowe Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w Warszawie,

delegatur zamiejscowych jak również odnośniki do strony internetowej oraz formularza zgłoszeniowego.

7.2. Monitoring oraz inne sposoby utrwalania dźwięku i obrazu

W trakcie wizytacji ustalono, że przesłuchania osób zatrzymanych odbywają się w niemonitorowanych, służbowych pomieszczeniach należących do funkcjonariuszy. Przesłuchania te nie są również w żaden sposób utrwalane.

Wskazać należy, iż elektroniczne utrwalanie (np. dźwięku i/lub obrazu) przesłuchań policyjnych stanowi istotną dodatkową gwarancję przed złym traktowaniem osób zatrzymanych. Urządzenia, o których mowa, dostarczają kompletnego i autentycznego zapisu procesu przesłuchania, znacznie ułatwiając w ten sposób śledztwo w sprawie wszelkich zarzutów złego traktowania. Utrwalanie przesłuchań leży w interesie zarówno osób, które doświadczyły złego traktowania przez policję, jak i funkcjonariuszy policji, których dotyczyły bezpodstawne zarzuty stosowania złego traktowania lub przemocy psychologicznej. Elektroniczne utrwalanie przesłuchań policyjnych redukuje także sposobność do fałszywego zaprzeczenia przez podejrzanych, jakoby przyznali się do określonych czynów²⁴. Zaznaczyć należy, że art. 147 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (tekst jednolity: Dz. U. z 2018 r. poz. 1987, 2399, z 2019 r. poz. 150, 679, 1255) przewiduje możliwość oraz w niektórych przypadkach obowiązek rejestracji obrazu i dźwięku osób przesłuchiwanym.

Mając powyższe na uwadze KMPT zaleca rejestrację dźwięku i obrazu podczas przesłuchań.

Należy dodać, iż placówka wyposażona jest w monitoring. Monitoringiem objęte są: dyżurka, dwa pomieszczenia, w których przeprowadzane są wstępne czynności z osobami zatrzymanymi, ciągi komunikacyjne, parking służbowy oraz wejście do placówki.

8. Środki transportu

W momencie wizytacji w komisariacie dostępne były jedynie osobowe radiowozy zarówno oznakowane jak i nieoznakowane. Pozostałe środki transportu były rozdysponowane do działań w rewirze podlegającym komisariatowi. Zarówno

²⁴ Zob. Raport CPT z wizyty w Azerbejdżanie, CPT/Inf (2018) 37, § 42, przypis 5; Raport CPT z wizyty na Litwie, CPT/Inf (2018) 2, § 23, przypis 7.

wygląd i stan techniczny pojazdów należy ocenić pozytywnie. W większości radiowozów wnętrza były zadbane i schludne.

Warto jednak w tym miejscu, w celach prewencyjnych i informacyjnych, przywołać standardy międzynarodowe dotyczące środków transportu służących do przewozu osób zatrzymanych.

Bez względu na powody przeniesienia osób pozbawionych wolności z miejsca zatrzymania do innego miejsca, transport powinien zawsze odbywać się w humanitarny i bezpieczny sposób. Reguły Mandeli wskazują, że *transport więźniów w środkach transportu z niedostateczną wentylacją lub oświetleniem lub w jakikolwiek inny sposób, który poddawałby ich niepotrzebnym cierpieniom fizycznym, jest zabroniony*²⁵. Osobom konwojowanym należy zapewnić odpowiednie warunki transportu, z uwzględnieniem właściwego oświetlenia, wentylacji, temperatury, przestrzeni osobistej, higieny, wyżywienia i wody pitnej, dostępu do świeżego powietrza i opieki zdrowotnej²⁶.

Transport powinien odbywać się w przystosowanych do tego celu pojazdach, z należyтым uwzględnieniem wszystkich odpowiednich wymogów bezpieczeństwa w celu ochrony zatrzymanych. Liczba przetrzymywanych osób zatrzymanych nie powinna przekraczać pojemności pojazdów używanych do tego celu. Zatrzymani nie powinni stać w trakcie podróży z powodu braku miejsca do siedzenia²⁷.

Środki transportu wykorzystywane do przewozu zatrzymanych do i ze szpitala powinny uwzględniać ich stan zdrowia²⁸. Osoby chore nie powinny być transportowane razem ze zdrowymi²⁹.

Standardy CPT wskazują też normę powierzchniową dla części pojazdu, w której transportowani są zatrzymani. Powinny mieć one następującą powierzchnię³⁰:

²⁵ Zob. Wzorcowe reguły minimalne Organizacji Narodów Zjednoczonych dotyczące postępowania z więźniami (Reguły Mandeli), Rezolucja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 17 grudnia 2015 r., Reguła nr 73.

²⁶ Tamże, Reguła nr 42: *Wszyscy więźniowie będą mieli zapewnione ogólne warunki bytowe ujęte w tych regulach, w tym te związane z oświetleniem, wentylacją, temperaturą, higieną, żywieniem, wodą pitną, dostępem do otwartej przestrzeni i ćwiczeń fizycznych, higieną osobistą, opieką zdrowotną i odpowiednią przestrzenią osobistą.* Powyższa reguła ma zastosowanie również do warunków transportu. Zobacz też Raport SPT z wizyty w Nowej Zelandii, CAT/OP/NZL/1, § 112; Guidance Document on the Nelson Mandela Rules – Implementing the United Nations revised Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, OSCE ODIHR and PRI 2018, s. 40.

²⁷ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 2. Safety measures. Zobacz także Raporty SPT z wizyt w Brazylii: CAT/OP/BRA/1, § 83 i 127; CAT/OP/BRA/3, § 16.

²⁸ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 4. Health issues.

²⁹ Zob. Raport SPT z wizyty w Rumunii, CAT/OP/ROU/1, § 110; Raport CPT z wizyty w Hiszpanii, CPT/Inf (96) 9 [Part 1], § 150.

³⁰ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 1. Material conditions.

- w przypadku pojedynczych kabin – nie mniej niż 0,6 m². Kabin o mniejszej powierzchni nie powinny być używane do przewozu osób, bez względu na czas transportu. Pojedyncze kabin o powierzchni 0,6 m² można uznać za dopuszczalne w przypadku krótkich podróży, jednakże kabin używane do dłuższych odległości powinny być znacznie większe;
- w przypadku przedziałów lub kabin przeznaczonych do przewozu więcej niż jednego osadzonego na krótkie odległości - nie mniej niż 0,4 m² powierzchni na osobę, a najlepiej więcej. W przypadku dłuższych podróży, przedziały powinny oferować co najmniej 0,6 m² przestrzeni osobistej.

Wszystkie pojazdy transportowe powinny być czyste, wystarczająco oświetlone i wentylowane oraz odpowiednio ogrzewane³¹.

Powinny być też wyposażone w odpowiednie urządzenia zabezpieczające, np. pasy bezpieczeństwa. Ich brak stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa konwojowanych osób, w szczególności, gdy przebywają one w kajdankach (i to nie tylko w razie wypadku, ale także w sytuacji nieoczekiwanego hamowania)³².

Pojazdy transportowe powinny być wyposażone w środki umożliwiające zatrzymanym komunikację z konwojującym personelem³³.

KMPT zaleca dokonanie przeglądu użytkowanych środków transportu w świetle powyższych standardów w celu zapewnienia, że zatrzymani nie są narażeni na niepotrzebne trudności fizyczne. Pojazdy nie spełniające powyższych wymogów powinny zostać wycofane z użytkowania.

9. Personel

Z informacji, które zostały przekazane przedstawicielom Mechanizmu wynika, że w latach 2018-2019 funkcjonariusze wielokrotnie uczestniczyli w wykładach w ramach lokalnego szkolenia zawodowego. Ich tematyka była różnorodna i dotyczyła m.in.: dokumentowania czynności służbowych, konwojowania i doprowadzania osób, postępowania w sprawach nieletnich, etyki zawodowej jak również stosowania środków przymusu bezpośredniego i przeciwdziałania stosowaniu tortur. Warto także zaznaczyć, że

³¹ Tamże. Zobacz także Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 87-90; Raport SPT z wizyty w Rumunii, CAT/OP/ROU/1, § 108-110.

³² Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 2. Safety measures. Zobacz także Raport CPT z wizyty w Holandii, CPT (2016) 62, § 29; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2011) 20, § 80; Raport CPT z wizyty na Andorze, CPT/Inf (2012) 28, § 25.

³³ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 2 Safety measures. Zobacz także Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 53.

podczas jednego ze szkoleń funkcjonariusze zostali zapoznani z treścią pisma wystosowanego przez Dyrektora Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, dotyczącego prewencji zachowań o znamionach tortur lub niehumanitarnego, czy poniżającego traktowania, w szeregach Policji.

Funkcjonariusze mogą także korzystać z zewnętrznych szkoleń, prowadzonych przez Komendę Miejską Policji jak również Komendę Wojewódzką Policji. Komenda Wojewódzka odpowiada także za udzielanie wsparcia psychologicznego funkcjonariuszom, którzy go potrzebują. Należy jednak dodać, iż do przedstawicieli KMPT dotarły sprzeczne informacje dotyczące poinformowania policjantów o możliwości i trybie korzystania z takiej pomocy jak również o potrzebie poszerzenia katalogu szkoleń specjalistycznych.

Tym samym Mechanizm zaleca, aby każdy funkcjonariusz został poinformowany w jaki sposób może uzyskać wsparcie psychologiczne, jakże ważne ze względu na okoliczności pełnionej służby.

Dużym zainteresowaniem cieszą się także szkolenia oficerskie, prowadzone m. in. przez Wyższą Szkołę Policji w Szczytnie. Należy pozytywnie ocenić zarówno dążenie funkcjonariuszy do samodoskonalenia jak i postawę przełożonych, którzy wychodzą naprzeciw potrzebom swych podwładnych, wdrażając na czas szkolenia mieszany tryb służby. Umożliwia on łączenie zarówno obowiązków służbowych jak i zajęć dydaktycznych.

Uwzględniając powyższe informacje, KMPT zachęca do poszerzenia katalogu szkoleń o zagadnienia związane z komunikacją interpersonalną i przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu. Warto też włożyć wysiłek w systematyczne promowanie i odświeżanie wiedzy w zakresie ochrony praw człowieka i zapobiegania torturom oraz innym formom złego traktowania. SPT wskazuje bowiem, iż szkolenie personelu powinno mieć charakter prewencyjny i obejmować funkcjonariuszy na wszystkich poziomach. Powinno mieć charakter przekrojowy i zawierać zasady i standardy w zakresie ochrony praw człowieka, ukierunkowane na zapobieganie torturom i innemu okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu.

CPT z kolei podkreśla znaczenie rozwijania u funkcjonariuszy umiejętności komunikacji interpersonalnej, opartej na poszanowaniu godności człowieka. Taka umiejętność doprowadzi do zmniejszenia napięć i pozwoli funkcjonariuszowi na rozładowanie sytuacji, które w przeciwnym wypadku mogłyby przekształcić się w przemoc.

W ocenie KMPT odpowiednio dobrany i wyszkolony personel policyjny jest w stanie prawidłowo wykonywać swoje obowiązki, bez uciekania się do przemocy. Stanowi też

skuteczną gwarancję chroniącą osoby pozbawione wolności przed torturami. Dzięki swojej wiedzy i doświadczeniu oraz możliwości kontaktu z zatrzymanymi, ma możliwość bieżącego monitorowania ich zachowania i wyłapywania niepokojących sygnałów, świadczących o złym traktowaniu. Może także podjąć skuteczne środki zaradcze, w przypadku stwierdzenia niepokojących zdarzeń (np. poprzez podjęcie interwencji, udzielenie pomocy, czy zgłoszenie przełożonym swoich obaw i podejrzeń).

KMPT zachęca też do wkładania wysiłku w budowanie kultury organizacyjnej, która będzie propagować odpowiednie zachowanie personelu i zachęcać funkcjonariuszy do przeciwdziałania niewłaściwemu traktowaniu przez ich współpracowników oraz raportowanie takich przypadków.

KMPT rekomenduje też zapoznanie policjantów z *Podręcznikiem skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania (Protokołem Stambulskim)*. Stosowanie tego dokumentu rekomenduje sygnatariuszom OPCAT - SPT³⁴.

Protokół Stambulski zawiera m.in. standardy międzynarodowe w zakresie ochrony praw człowieka i prewencji tortur oraz wskazówki dotyczące prowadzenia skutecznych dochodzeń w sprawach o tortury, np. w zakresie metodyki przesłuchań ofiary i świadka, pozyskiwania i zabezpieczania dowodów rzeczowych (w tym dowodów natury medycznej), informacji które należy pozyskać w toku śledztwa, gromadzenia i analizowania dokumentacji. Zwraca też uwagę na psychiczne skutki tortur i ryzyko retraumatyzacji ofiary. Powyższy podręcznik będzie zatem cennym narzędziem szkoleniowym policjantów.

10. Zalecenia

Na podstawie art. 19 Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur zalecają:

I. Komendantowi IV Komisariatu Policji w Łodzi:

1. Stosowanie kajdanek tylko wtedy, gdy wyraźnie uzasadnia to ocena ryzyka w indywidualnym przypadku. Kajdanki nie powinny być zbyt ciasno związane i należy je stosować tylko tak długo, jak jest to absolutnie niezbędne.
2. Poddawanie badaniom lekarskim wszystkich osób zatrzymanych.

³⁴ Zob. Raport SPT z wizyty w Peru, CAT/OP/PER/1, § 20; Raport z wizyty SPT na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 46-48; Raport SPT z wizyty w Brazylii, CAT/OP/BRA/1, § 38-39.

3. Pouczenie podległych funkcjonariuszy o możliwości uczestniczenia podczas badania lekarskiego tylko za zgodą prowadzącego badanie lekarza.
4. Sporządzenie listy adwokatów i radców prawnych wpisanych na listę Okręgowej Rady Adwokackiej w Łodzi i Okręgowej Izby Radców Prawnych w Łodzi, informowanie o jej istnieniu osób zatrzymanych i udostępnianie jej tym osobom w przypadku zgłoszenia takiej chęci.
5. Wyeksponowanie w widocznych miejscach: przy wejściu do komisariatu oraz na jego terenie danych teleadresowych instytucji stojących na straży praw człowieka - Rzecznika Praw Obywatelskich (wraz z numerem bezpłatnej infolinii 0 800 676 676), Rzecznika Praw Dziecka, wybranych organizacji pozarządowych (np. Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Stowarzyszenia Amnesty International), właściwej miejscowo Prokuratury, Biura Spraw Wewnętrznych Policji.
6. Umożliwienie osobom zatrzymanym samodzielnego informowania osób bliskich o fakcie zatrzymania, a tylko w szczególnych, uzasadnionych dobrem prowadzonego postępowania przygotowawczego sytuacjach, dokonywanie powiadomień za pośrednictwem funkcjonariuszy;
7. Zapewnienie poufności komunikacji między obrońcami lub pełnomocnikami, a ich klientami. Kontakt z prawnikiem powinien odbywać się poza zasięgiem wzroku i słuchu funkcjonariusza.
8. Rejestrację dźwięku i obrazu podczas przesłuchań.
9. Włączenie do programów szkoleń i kursów policyjnych zagadnień związanych z: Protokołem stambulskim, komunikacją interpersonalną, sposobami radzenia sobie ze stresem, przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu. Udostępnienie wszystkim funkcjonariuszom informacji o planowanych szkoleniach oraz o możliwości uzyskania wsparcia psychologicznego.
10. Wyjaśnienie statusu i przeznaczenia dwóch, monitorowanych pomieszczeń, znajdujących się na parterze komisariatu, w kontekście wymogów dotyczących pokoi przejściowych lub tymczasowych pomieszczeń przejściowych, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z 4 czerwca 2012 r. (Dz. U. z 2012 r., poz. 638).

II. Komendantowi Miejskiemu Policji w Łodzi:

1. Zapewnienie środków finansowych na realizację powyższych zaleceń, wymagających nakładów finansowych.